

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-44-15>

УДК 338.245

ПЕРСПЕКТИВИ ВІДНОВЛЕННЯ ЖИТЛОВОГО БУДІВНИЦТВА У ВОЄННИЙ ТА ПОВОЄННИЙ ЧАС

PROSPECTS OF RESTORATION OF RESIDENTIAL BUILDING IN WAR AND POST-WAR TIMES

Чернова Ірина Вікторівнакандидат філологічних наук, доцент,
Національний університет «Запорізька політехніка»
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2086-2586>**Смельянова Олена Миколаївна**кандидат наук з державного управління, доцент,
Київський національний університет будівництва і архітектури
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9831-4734>**Гончаренко Артем Вадимович**асистент, аспірант,
Київський національний університет будівництва та архітектури
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5647-1360>**Chernova Iryna**

Zaporizhzhia Polytechnic National University

Emelianova Olena, Honcharenko Artem

Kyiv National University of Construction and Architecture

У статті розкриті ключові перспективи воєнної та повоєнної відбудови сфери житлового будівництва в Україні. Визначено, що станом на вересень 2022 року загальна сума прямого задокументованого збитку об'єктам житлової та нежитлової нерухомості та іншій інфраструктурі в Україні становила понад 127 мільярдів доларів США, де на житлові фонди припадала найбільша частка, а саме 39,7% або 50,5 мільярда доларів США загальних збитків. Встановлено, що ринок будівництва житла в регіонах, де не ведуться активні бойові дії, поглиблено вивчає перспективи та можливості для відновлення роботи. З'ясовано, що в основі відновлення житлового будівництва лежить проблема нестачі коштів, окрім того, наразі немає єдиного механізму відшкодування збитків, завданих державі, економіці та громадянам внаслідок російської агресії, що стосується також житлової проблеми. Окрім питання відновлення житлового будівництва, сьогодні одним із найважливіших питань в Україні є відновлення моніторингу стану навколишнього природного середовища.

Ключові слова: житлове будівництво, житловий фонд, житлова політика, відновлення, економіка, навколишнє природне середовище.

The article reveals the key perspectives of war and post-war reconstruction of housing construction in Ukraine. It was determined that as of September 2022, the total amount of direct documented damage to residential and non-residential real estate objects and other infrastructure in Ukraine amounted to more than 127 billion US dollars, with housing funds accounting for the largest share, namely 39.7% or 50.5 billion US dollars in total losses. It has been established that the housing construction market in regions where there are no active hostilities is deeply studying the prospects and opportunities for resuming work. It was found that the problem of lack of funds is the basis of the restoration of housing construction, in addition, there is currently no single mechanism for compensation for damages caused to the state, economy and citizens as a result of Russian aggression, which also applies to the housing problem. It is established that new construction and restoration must be carried out in accordance with the principles of people-oriented, social and physical inclusion, gender-sensitive and transit design. In addition to the issue of resuming housing construction, one of the most important issues in Ukraine today is the resumption

of monitoring of the state of the natural environment. It was determined that the restoration of the housing stock is accompanied by the renewal of water and heat supply systems and other means of communication, barrier-free transport and infrastructure. One of the main risks of reconstruction is the repeated destruction of newly built houses and public infrastructure. In order to correctly plan the repair of the house, information about the needs and capabilities of future residents, the state of infrastructure destruction and the potential cost of restoration is necessary. War complicates data collection and analysis and limits the ability to plan for the future. Therefore, the first step in residential construction should be an inspection of the damaged inventory to assess the damage. It will show how many houses cannot be restored and how many can be repaired. It is also worth conducting a comprehensive study of the housing stock in order to better understand what types of housing are available in Ukraine and what they will be used for.

Keywords: housing construction, housing fund, housing policy, recovery, economy, natural environment.

Постановка проблеми. Повномасштабне вторгнення ворога на територію України спричинило катастрофічні руйнування в містах і селах України та спровокувало безпрецедентну житлову кризу для багатьох українців. Мільйони людей втратили свої домівки. Оскільки артилерійські та ракетні обстріли тривають, кількість пошкоджених будинків може зрости. Війна загострила і показала житлову проблему, яка вже існувала в державі. Варто зауважити, що під час війни житло є не лише засобом забезпечення основних людських потреб (їжа, притулок, приватне життя), але й надією на захист і стабільність. Тому одним із незаперечних рушіїв зараз та на період післявоєнного відновлення має бути сфера житлового будівництва.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематику відновлення сфери житлового будівництва у воєнний та повоєнний період вивчають зовсім незначна кількість науковців. Серед них це О. Коба, О. Ковтун, Ю. Когатько, Н. Радіонова, А. Реут та інші.

Проте, вбачаючи важливість досліджень, проведених науковцями, слід відзначити, що недостатньо проведені дослідження у напрямку воєнного та повоєнного відновлення сфери будівництва з позиції практичного підходу.

Постановка завдання. Мета наукової статті полягає у розкритті ключових перспектив воєнної та повоєнної відбудови сфери житлового будівництва в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сьогодні одним із ключових завдань є відновлення та створення якісно нового житла за допомогою захисних, стійких та інклюзивних рішень.

Станом на вересень 2022 року загальна сума прямого задокументованого збитку об'єктам житлової та нежитлової нерухомості та іншій інфраструктурі в Україні становила понад 127 мільярдів доларів США. На житлові фонди припадала найбільша частка, а саме

39,7% або 50,5 мільярда доларів США загальних збитків. Порівняно з початком червня 2022 року ця сума зросла на 11,2 мільярдів доларів США. За останніми даними, всього пошкоджено та зруйновано 135,8 тис. приватних та житлових будинків, з них: 119,9 тис. – приватні (індивідуальні) будинки; 15,6 тис. – багатоквартирні будинки; 0,2 тис. – гуртожитки. Порівняно з початком червня 2022 року кількість пошкоджених будівель зросла на 15 тис., а загальна площа пошкоджених або зруйнованих об'єктів за останніми даними становить 74,1 млн. квадратних метрів, що дорівнює 7,3% від загального житлового фонду країни [1].

Варто зауважити, що питання відбудови житлового фонду в Україні слід розглядати в тому ж ракурсі, що й створення державного механізму будівництва нового сучасного екологічного житла та «лояльного» механізму відновлення нерухомості в первинній ланці ринку, відшкодування збитків компаніям-забудовникам, надання пільгових кредитів забудовникам та громадянам, які уклали договір купівлі-продажу житла від забудовника [2].

Основні показники, які необхідно оцінити при визначенні збитку, завданого через руйнування житла це [3]: 1) вартість зруйнованого та пошкодженого будинку, який потребує відновлення; 2) фактичні витрати на відновлення пошкоджених будинків, об'єктів житлово-комунального господарства; 3) фактична вартість надання грошової компенсації постраждалим внаслідок руйнування житлових будинків (квартир) через війну, спричинену збройною агресією ворога; 4) вартість зруйнованих і пошкоджених об'єктів та їх частин, що належать до малоповерхового житлового будівництва, у тому числі державного та фермерського типу; 5) вартість зруйнованих та пошкоджених об'єктів незавершеного житлового будівництва.

Актуальність та масштабність житлової проблеми змусили Кабінет Міністрів України проявити більшу ініціативу щодо пере-

гляду пріоритетів виконання соціальних зобов'язань держави та вирішення питань щодо забезпечення доступу населення до житла. Проте повільна реалізація заходів щодо забезпечення українців житлом (тимчасовим, постійним) пояснюється пріоритетністю вирішення інших більш актуальних проблем та обмеженістю наявних ресурсів. Щомісяця Україна надає близько 5–6 мільярдів доларів США, які витрачаються на захист від російської агресії. На жаль, оскільки щодня все більше людей втрачають домівки та переїжджають у безпечніші райони, військові дії тривають, і проблема стає все гіршою. Керівництво країни працює над розробкою комплексного плану відновлення інфраструктури та конкретних алгоритмів реконструкції зруйнованих міст із залученням міжнародних інвесторів [4].

Сьогодні у сфері житлового будівництва передбачено використання технологій швидкого будівництва для зведення тимчасових укриттів. Що стосується капітального будівництва будівель, то все ж необхідно адаптуватися до українських реалій, щоб у майбутньому не було проблем. З огляду на те, рішення житлової проблеми має орієнтуватися більше на якість самих будівель і на нову якість життя українського населення, а не на «швидкість».

Доцільно відзначити, що почало поступово відновлюватися припинене з 24 лютого житлове будівництво. Приватні забудовники не приховують, що продажі йдуть погано, і багато хто з нетерпінням чекає можливості продати частину своїх нових квартир державі. На перший погляд, темпи прискорення відновлення житлового будівництва та нових проектів тимчасового житла для переміщених осіб здаються позитивними: економіка відновлюється, податки надходять до бюджету, з'являються робочі місця, збільшується кількість житла.

Однак сьогодні ринок будівництва житла в регіонах без активних бойових дій активно вивчає перспективи та можливості для відновлення роботи. Зараз для розробників починається важливий етап підготовки до відновлення сфери житлового будівництва.

Згідно проекту Плану відновлення України [5] до кінця 2022 року передбачається відремонтувати 10% пошкодженого житлового фонду, до кінця 2025 року відремонтувати або компенсувати 50%, а до кінця 2032 року відремонтувати всі 100% пошкодженого житлового фонду. Протягом трьох років планується запровадити компенсаційний механізм, щоб

повністю перевірити пошкоджені будинки та визначити, що потрібно відремонтувати, яку компенсацію компенсувати та як її надати. Варіанти компенсації включають ремонт, будівництво нового будинку та купівлю нової квартири/будинку. При цьому про грошову компенсацію в плані не йдеться.

В основі проблеми відновлення житлового будівництва лежить ризик нестачі коштів. На виплату репарацій може знадобитися кілька років. Навіть легкий ремонт у 2022 році важко профінансувати. План спрямований на надання притулку внутрішньо переміщеним особам і людям, чий будинки були пошкоджені. Не враховуються ті, хто раніше не мав житла та засобів його забезпечення. Більше того, план не враховує той факт, що люди, які орендують квартири, можуть втратити роботу внаслідок війни і, як наслідок, платоспроможність [5].

До кінця 2022 року також планують запровадити фінансовий механізм субсидування квартплати для внутрішньо переміщених осіб та тих, чие житло було зруйноване. Ці субсидії не сприяють розвитку інфраструктури державного житла та можуть спричинити низку проблем. Наприклад, субсидія може збільшити ринковий попит і змусити орендодавців збільшити орендну плату, зводячи нанівець ефект субсидії. Тому субсидії можуть бути короткостроковим механізмом, який неодмінно повинен супроводжуватися діями щодо забезпечення людей постійним житлом.

Таким чином, наголос на тимчасовості заперечує стратегічну та тривалу потребу в соціальному та громадському житлі. Можливість надання пріоритету тимчасовим рішенням створює ризик того, що перехід до сталої та ефективної житлової політики не буде успішним.

Разом з тим, зауважимо, що житлове будівництво за сучасних умов має керуватись новими стандартами, які дозволяють уникнути високих цін для масового будівництва та створити оптимальні ціни на житло. За підрахунками експертів завдяки застосуванню кардинально нового підходу витрати на будівництво будуть зменшені на 25% порівняно з існуючими планами. При цьому головними критеріями житлового будівництва у воєнний та повоєнний час мають стати: комфорт, енергоефективність, швидкість нарощування, оптимальна вартість, мінімальний початковий капітал, короткий цикл [6].

В Україні наразі немає єдиного механізму відшкодування збитків, завданих державі,

економіці та громадянам внаслідок російської агресії. Через війну громадяни страждають від майнових збитків, фіксувати які можна через електронний сервіс держпослуг «Дія», подавши відповідну заяву.

Таким чином, сьогодні держава може отримувати інформацію про зруйноване житло громадян [7] через додаток «Дія», створюючи окремі реєстри за регіонами та місцем проживання постраждалих. Проте залишається невирішеним джерело фінансування будівництва (реконструкції), а також чітка система компенсації (грошової чи житлової) моральної шкоди особам, які потребують окремої категорії житла, вітчизняним забудовникам, іноземним забудовникам, фондам, інвесторам та постраждалим.

Зокрема, актуальна тема сьогодні – відновлення пошкоджених житлових будинків чи основної інфраструктури, яке можна вирішити за допомогою отримання компенсації у вигляді нових квартир (які мають бути збудовані) як окремий комплексний механізм розрахунку розміру компенсації. Проблема житлового будівництва одночасно викликає різні правові та економічні процеси в комплексі, такі як, наприклад: оцінка, експертиза, матеріальне виробництво, дизайн тощо. Зауважимо, що відновлення житлового фонду та інфраструктури має фінансуватися за рахунок державних коштів та донорських коштів міжнародних організацій.

Проектом Закону про відновлення житла, втраченого в результаті здійснення Російською Федерацією збройної агресії проти України № 7134 від 10.03.2022, який від 06.09.2022 № 2557-IX був включений до порядку денного [8], виділено основні засади і принципи відновлення житла в Україні. Враховуючи можливі правові зміни, досі не розроблено механізм відшкодування громадянам за зруйноване житло, адже законопроект включено до порядку денного, який зараз опрацьовується.

Так, державна політика у сфері реконструкції та будівництва житлових комплексів з метою забезпечення житловою площею постраждалих ґрунтується на таких принципах і засадах [8]:

1) забезпечення прозорості та постійного інформування зацікавлених сторін та громадськості про діяльність органів державної влади, місцевого самоврядування та суб'єктів містобудівної діяльності в рамках реконструкції та будівництва житлових комплексів;

2) створення прозорого списку постраждалих людей на основі правдивих даних;

3) визначення суб'єктів містобудівної діяльності, реставрації та будівництва об'єктів житлової забудови;

4) відновлення пошкоджених житлових комплексів або будівництво нового житла з метою забезпечення житлом постраждалих у найкоротші терміни після припинення збройної агресії ворога;

5) узгодження державних, громадських та приватних інтересів, а також інтересів органів місцевого самоврядування при плануванні та реалізації проектів реконструкції житлових комплексів;

6) об'єднання коштів інвесторів та донорів для міського та державного бюджетів, для здійснення інженерної освіти, будівництва об'єктів соціальної, інженерної та транспортної інфраструктури, благоустрою та озеленення прилеглих житлових територій.

Разом з тим, Верховна Рада України у першому читанні ухвалила законопроект № 6458, який було розроблено, щоб удосконалити чинний механізм реконструкції старих будинків, в якому деякі вимоги практично не виконуються. Новий законопроект спрямований на усунення цих та інших проблем, дозволяючи органам місцевого самоврядування ініціювати комплексну реконструкцію житлового фонду у громадах. Законопроект передбачає реконструкцію не лише багатоквартирних будинків, а й існуючої соціальної та транспортної інфраструктури, розташованої у громаді. Це покращить процес компенсації власникам старіючого будинку. Проектом пропонується перебудувати житловий комплекс за новою будівельною нормою, яка передбачає такі аспекти, як енергоефективність, доступність та створення необхідної інфраструктури. Очікується, що це значно зменшить витрати на утримання будинку [9].

Зважаючи на ці законодавчі зміни, уряд спростив процес отримання дозволів на будівництво та реєстрацію в умовах воєнного стану, щоб пришвидшити відновлення та будівництво житлових будинків.

Поряд з тим, Кабінет Міністрів України прийняв рішення, яке може прискорити капітальний ремонт і реконструкцію пошкоджених будівель і будівництво нових. Такі засади визначені у постанові Кабінету Міністрів «Деякі питання здійснення дозвільних та реєстраційних процедур у будівництві під час війни» [10], яка встановлює нову функцію для проведення процедур дозволу на будівництво та реєстрації у воєнний час. Ухвалене урядом рішення спрощує процедуру подання

та отримання дозволів та реєстрації будівництва протягом року з дня припинення або скасування воєнного стану. Таке спрощення пришвидшить як будівництво новобудов, так і відновлення пошкоджених житлових будинків, які підлягають капітальному ремонту чи реконструкції.

Сучасна житлова політика України має ґрунтуватися на засадах економічної та соціальної ефективності і справедливості. Вона має базуватися на високоякісних даних, а також відповідати потребам різноманітних груп людей. Житлова політика має бути прозорою для громадян [11].

Відновлення житлового фонду супроводжується оновленням систем водо-, теплопостачання та інших засобів зв'язку, безбар'єрного транспорту та інфраструктури (дитячий садок, школа, лікарня, зелені насадження, громадський транспорт). Цінним є комплексний підхід при плануванні міст та районів. Це означає, що житлові, соціальні та інфраструктурні потреби мешканців можуть бути враховані. Зменшення ризику незаконної та хаотичної забудови міст потребує розробки та прийняття актуальних містобудівних документів із застосуванням сучасного та спільного підходу. Нове будівництво та реставрація має здійснюватися відповідно до принципів орієнтованих на людей, соціального та фізичного залучення, гендерно-чутливого та транзитного проектування.

Окрім питання відновлення житлового будівництва, сьогодні одним із найважливіших питань в Україні є відновлення моніторингу стану навколишнього природного серед-

овища. У зв'язку з вторгненням російських військ сьогодні фіксується збільшення викидів у атмосферне повітря, забруднення ґрунтів та водних ресурсів. На жаль, усі ці наслідки війни негативно впливають на довкілля не лише в Україні, а й на всьому континенті Європи. Поряд зі сміттям, поширеним у всьому цивілізованому світі, в Україні з'явився інший вид сміття – відходи руйнації. З огляду на те, на рівні держави, а також на рівні органів місцевого самоврядування, вирішуються питання, як утилізувати ці відходи, оскільки вони становлять суттєвий вплив на навколишнє природне середовище.

Висновки з проведеного дослідження.

Виявлено, що з початку повномасштабної війни російська армія знищила тисячі будівель. Ця кількість може зрости через продовження обстрілів української території. Одним із головних ризиків реконструкції є повторне руйнування новостворених будинків та громадської інфраструктури. Для правильного планування ремонту будинку необхідна інформація про потреби та можливості майбутніх мешканців, стан руйнування інфраструктури та потенційну вартість реставрації. Війна ускладнює збір і аналіз даних і обмежує здатність планувати майбутнє. Тому першим кроком у житловому будівництві має стати огляд пошкодженого інвентарю для оцінки збитків. Він покаже, скільки будинків не можна відновити, а скільки можна відремонтувати. Також варто провести комплексне дослідження житлового фонду, щоб краще зрозуміти, які типи житла є в Україні та для чого вони будуть використовуватися.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Звіт про прямі збитки інфраструктури від руйнувань внаслідок військової агресії росії проти України станом на 1 вересня 2022 року. URL: <https://kse.ua/ua/about-the-school/news/zagalna-suma-zbitkiv-zavdana-infrastrukturii-ukrayini-skladaye-ponad-127-mlrd-zvit-kse-institute-stanom-na-veresen-2022-roku>.
2. Ковтун О. А. Організаційні механізми відновлення житлового фонду України у поствоєнний період. Публічне управління та адміністрування в умовах війни і в поствоєнний період в Україні : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. у трьох томах, м. Київ, ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України, 15–28 квітня 2022 р.; ред. колегія. І. О. Дегтярьова, В. С. Куйбіда, П. М. Петровський та ін., уклад. Т. О. Мельник. Т. 2. Київ : ДЗВО «УМО» НАПН України, 2022. С. 38–41.
3. Радіонова Н. Як отримати компенсацію за втрачене під час воєнного стану житло. URL: <https://jurfem.com.ua/yak-otrymaty-kompensatsiu-za-vtrachene-pid-chas-viynny-zhytlo>.
4. Реут А. Г., Когатько Ю. Л. Житлова проблема в Україні на тлі війни 2022 року. *Демографія та соціальна економіка*. 2022. № 3 (49). С. 123–144.
5. Проект Плану відновлення України. Матеріали робочої групи «Будівництво, містобудування, модернізація міст та регіонів України». URL: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/nacionalna-rada-z-vidnovlennya-ukrayini-vid-naslidkiv-vijni/robochi-grupi>.
6. Швидше та енергоефективніше. Нові підходи до будівництва зменшать вартість житла на 25%. URL: <https://thepage.ua/ua/real-estate/budivnictvo-zhitla-pislya-vijni-yak-zmenschiti-cinu-i-teplovtrati>.
7. Пошкоджене майно. URL: <https://diia.gov.ua/services/poshkodzhene-majno>.

8. Проект Закону про відновлення житла, втраченого в результаті здійснення Російською Федерацією збройної агресії проти України № 7134 від 10.03.2022 р. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/39189>.

9. Про прийняття за основу проекту Закону України про здійснення комплексної реконструкції кварталів (мікрорайонів) застарілого житлового фонду: Постанова Верховної Ради України від 21.09.2022 № 2624-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2624-20#Text>.

10. Деякі питання здійснення дозвільних та реєстраційних процедур у будівництві в умовах воєнного стану: Постанова Кабінету Міністрів України від 24 червня 2022 р. № 722. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/deyaki-pitannya-zdiysnennya-dozvilnih-ta-reyestracijnih-procedur-u-budivnictvi-v-umovah-voyennogo-stanu-i240622-722>.

11. 37 тез про сучасний стан, виклики і принципи нової житлової політики в Україні. URL: <https://cedos.org.ua/researches/37-tez-pro-suchasnyj-stan-vykyky-i-prynczypu-novoyi-zhytlovoi-polityky-v-ukrayini>.

REFERENCES:

1. Zvit pro prjami zbytky infrastruktury vid rujnuvanj vnaslidok vijskovoji aghresiji rosiji proty Ukrainy stanom na 1 veresnja 2022 roku [Report on direct damage to infrastructure from destruction as a result of Russia's military aggression against Ukraine as of September 1, 2022]. Available at: <https://kse.ua/ua/about-the-school/news/zagalna-suma-zbitkiv-zavdana-infrastrukturi-ukrayini-skladaye-ponad-127-mlrd-zvit-kse-institute-stanom-na-veresen-2022-roku/> (in Ukrainian)

2. Kovtun, O. A. (2022). Orhanizacijni mekhanizmy vidnovlennja zhytlovogho fondu Ukrainy u postvojenyjnyj period [Organizational mechanisms for restoring the housing stock of Ukraine in the post-war period]. Publichne upravlinnja ta administruvannja v umovakh vijny i v postvojenyjnyj period v Ukraini: materialy Vseukr. nauk.-prakt. konf. u trjokh tomakh, m. Kyjiv, DZVO «Universytet menedzhmentu osvity» NAPN Ukrainy, 15-28 kvitnja 2022 r.; red. koleghija. I. O. Deghtjarjova, V. S. Kujbida, P. M. Petrovsjkyj ta in., uklad. T. O. Meljnyk. T. 2. K.: DZVO «UMO» NAPN Ukrainy, 38-41. (in Ukrainian)

3. Radionova, N. Jak otrymaty kompensaciju za vtrachene pid chas vojenogho stanu zhytlo [How to get compensation for housing lost during martial law]. Available at: <https://jurfem.com.ua/yak-otrymaty-kompensatsiu-za-vtrachene-pid-chas-viyny-zhytlo/> (in Ukrainian)

4. Reut, A. Gh., Koghatjko, Ju. L. (2022). Zhytlova problema v Ukraini na tli vijny 2022 roku [Housing problem in Ukraine against the background of the war of 2022]. *Demografija ta socialjna ekonomika – Demography and social economy*, 3 (49), 123–144.

5. Proekt Planu vidnovlennja Ukrainy. Materialy robochoji ghrupy «Budivnyctvo, mistobuduvannja, modernizacija mist ta rehioniv Ukrainy» [Project of the Recovery Plan of Ukraine. Materials of the working group "Construction, urban planning, modernization of cities and regions of Ukraine"]. Available at: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/nacionalna-rada-z-vidnovlennya-ukrayini-vid-naslidkiv-vijni/robochi-grupi> (in Ukrainian)

6. Shvydshe ta energhoefektyvnishe. Novi pidkhody do budivnyctva zmenshatj vartistj zhytla na 25% [Faster and more energy efficient. New approaches to construction will reduce the cost of housing by 25%]. Available at: <https://thepage.ua/ua/real-estate/budivnyctvo-zhitla-pislya-vijni-yak-zmenshiti-cinu-i-teplovtrati> (in Ukrainian)

7. Poshkodzhene majno [Damaged property]. Available at: <https://diia.gov.ua/services/poshkodzhene-majno> (in Ukrainian)

8. Proekt Zakonu pro vidnovlennja zhytla, vtrachenogho v rezuljtati zdiysnennja Rosijskoku Federacijeu zbrojnoji aghresiji proty Ukrainy № 7134 vid 10.03.2022 r. [Draft Law on the restoration of housing lost as a result of the Russian Federation's armed aggression against Ukraine №. 7134 dated March 10, 2022]. Available at: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/39189> (in Ukrainian)

9. Pro pryjnattja za osnovu proektu Zakonu Ukrainy pro zdiysnennja kompleksnoji rekonstrukciji kvartaliv (mikro-rajoniv) zastarilogho zhytlovogho fondu: Postanova Verkhovnoji Rady Ukrainy vid 21.09.2022 № 2624-IX [On the adoption as a basis of the draft Law of Ukraine on comprehensive reconstruction of neighborhoods (micro-districts) of outdated housing stock: Resolution of the Verkhovna Rada of Ukraine dated 09/21/2022 № 2624-IX]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2624-20#Text> (in Ukrainian)

10. Dejaki pytannja zdiysnennja dozvilnykh ta rejestracijnykh procedur u budivnyctvi v umovakh vojenogho stanu: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 24 chervnja 2022 r. № 722 [Some issues of the implementation of permit and registration procedures in construction under martial law: Decree of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated June 24, 2022 № 722]. Available at: <https://www.kmu.gov.ua/npas/deyaki-pitannya-zdiysnennya-dozvilnih-ta-reyestracijnih-procedur-u-budivnictvi-v-umovah-voyennogo-stanu-i240622-722> (in Ukrainian)

11. 37 тез про сучасний стан, виклики і принципи нової житлової політики в Україні [37 theses about the current state, challenges and principles of the new housing policy in Ukraine]. Available at: <https://cedos.org.ua/researches/37-tez-pro-suchasnyj-stan-vykyky-i-prynczypu-novoyi-zhytlovoi-polityky-v-ukrayini>. (in Ukrainian)